RAQAMLI TA'LIMDA KREATIVLIK ASOSLARI VA PEDAGOGIK YONDASHUVLAR

Komilova Zulxumor Xokimovna
Farg'ona davlat universiteti, katta o'qituvchi
xumor851@mail.ru

Annotatsiya

Mazkur tezisda raqamli ta'lim sharoitida kreativlikni rivojlantirishning nazariy asoslari, pedagogik yondashuvlari va amaliy imkoniyatlari keng yoritilgan. Raqamli texnologiyalarning ta'lim jarayoniga jadal kirib kelishi o'qituvchi va talabaning faoliyatiga yangi talablarni qo'ymoqda. Kreativ fikrlash, mustaqil qaror qabul qilish, muammoli vaziyatlarga yangicha yechim topish, raqamli vositalardan samarali foydalanish va yaratilgan mahsulotni taqdim eta olish zamonaviy ta'limning muhim kompetensiyalaridan hisoblanadi. Ishda shaxsga yo'naltirilgan, kompetensiyaviy, loyiha asosida, muammoli, hamkorlikda va aralash ta'lim yondashuvlarining kreativlikni rivojlantirishdagi imkoniyatlari tahlil qilinadi. Shuningdek, multimedia vositalari, raqamli platformalar va sun'iy intellekt asosidagi vositalardan pedagogik maqsadga muvofiq foydalanish masalalari yoritiladi. Pedagogning raqamli va kreativ kompetensiyasi ta'lim samaradorligining muhim omili sifatida asoslanadi.

Kalit so'zlar: raqamli ta'lim, kreativlik, kreativ fikrlash, raqamli kompetensiya, pedagogik yondashuv, loyiha asosida o'qitish, muammoli ta'lim, hamkorlik, sun'iy intellekt, innovatsion ta'lim.

Аннотация

В данной статье всесторонне рассматриваются теоретические основы, педагогические подходы и практические возможности развития креативности в цифровой образовательной среде. Стремительное внедрение цифровых технологий в образовательный процесс предъявляет новые требования к деятельности как преподавателей, так и обучающихся. Ключевыми компетенциями в современном образовании признаны творческое мышление, самостоятельное принятие решений, поиск нестандартных путей решения проблемных ситуаций, эффективное использование цифровых инструментов и умение презентовать созданные продукты. В работе анализируется потенциал таких подходов, как личностно-ориентированное, компетентностно-ориентированное, проектное и проблемное обучение, а также совместная деятельность и смешанное обучение, с точки зрения их влияния на развитие креативности. Также рассматриваются вопросы применения мультимедийных средств, цифровых платформ и инструментов на базе искусственного интеллекта в соответствии с педагогическими целями. Цифровая и творческая компетентность педагога определяются как важнейшие факторы эффективности образовательного процесса.

Ключевые слова: цифровое образование, креативность, творческое мышление, цифровая компетентность, педагогический подход, проектное обучение, проблемное обучение, сотрудничество, искусственный интеллект, инновационное образование.

Abstract

This paper comprehensively examines the theoretical foundations, pedagogical approaches, and practical possibilities for fostering creativity within a digital education environment. The rapid integration of digital technologies into the educational process imposes new demands on the activities of both teachers and students. Creative thinking, independent decision-making, devising novel solutions to problematic situations, the effective use of digital tools, and the ability to present created products are

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

considered key competencies in modern education. The study analyzes the potential of learner-centered, competency-based, project-based, problem-based, collaborative, and blended learning approaches to foster creativity. It also addresses the use of multimedia tools, digital platforms, and artificial intelligence-based tools in alignment with pedagogical objectives. The digital and creative competence of the educator is established as a crucial factor in educational effectiveness.

Keywords: digital education, creativity, creative thinking, digital competence, pedagogical approach, project-based learning, problem-based learning, collaboration, artificial intelligence, innovative education.

Kirish

Bugungi kunda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi ta'lim tizimida tub o'zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. An'anaviy ta'lim modeli bilan bir qatorda elektron, masofaviy va aralash ta'lim shakllari, turli raqamli platformalar hamda multimedia resurslaridan foydalanish imkoniyatlari kengaymoqda. Bunday sharoitda ta'limning asosiy maqsadi faqat tayyor bilimlarni yetkazish bilan cheklanmay, balki talabaning mustaqil fikrlashi, ijodkorligi, muammolarni hal qila olishi va yangi g'oyalarni ilgari surish qobiliyatini rivojlantirishga yo'naltirilmoqda.

Kreativlik zamonaviy shaxsning muhim kompetensiyalaridan biridir. Kreativ fikrlash orqali talaba mavjud bilimlardan yangi vaziyatlarda foydalanadi, muammolarga noodatiy yondashadi, bir nechta g'oyalarni ilgari suradi, ularni taqqoslaydi va maqbul yechimni tanlaydi. Shu sababli raqamli ta'lim muhitida kreativlikni rivojlantirish masalasi pedagogikaning dolzarb yo'nalishlaridan biriga aylanmoqda.

Raqamli ta'lim va kreativlikning o'zaro bog'liqligi

Raqamli ta'lim — zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari yordamida ta'lim mazmunini yaratish, yetkazish, o'zlashtirish va baholash jarayonlarini tashkil etish shaklidir. Raqamli muhit talabaga katta hajmdagi axborotdan foydalanish, multimedia resurslari bilan ishlash, virtual hamkorlik qilish va o'z bilimini mustaqil rivojlantirish imkonini beradi.

Kreativlik esa yangi va foydali g'oyalarni yaratish, mavjud muammoga yangicha nuqtayi nazardan qarash hamda nostandart yechimlarni ishlab chiqish qobiliyatidir. Raqamli vositalar kreativlikning o'zini avtomatik ravishda shakllantirmaydi. Muhim jihat — texnologiyani qanday pedagogik vazifa bilan bog'lashdir. Masalan, tayyor taqdimotni tomosha qilishdan ko'ra, talabaga muayyan mavzu bo'yicha mustaqil taqdimot yaratish, infografika ishlab chiqish, raqamli hikoya tuzish yoki muammoli vaziyatning bir nechta yechimini taklif qilish topshirig'ini berish kreativ faoliyatni kuchaytiradi.

Raqamli ta'limda kreativlikni rivojlantiruvchi pedagogik yondashuvlar

Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv. Bunda har bir talabaning individual qobiliyati, qiziqishi, ehtiyoji va o'zlashtirish sur'ati hisobga olinadi. Raqamli platformalar turli darajadagi topshiriqlarni taklif qilish, individual ta'lim trayektoriyasini shakllantirish va talabaga o'z g'oyasini mustaqil ifodalash imkonini beradi.

Kompetensiyaviy yondashuv. Mazkur yondashuv bilimni yodlashdan ko'ra uni amaliy vaziyatlarda qo'llashga e'tibor qaratadi. Talabaga real muammoni raqamli vositalar yordamida hal qilish topshirig'ining berilishi uning tanqidiy, kreativ va amaliy fikrlashini rivojlantiradi.

Loyiha asosida o'qitish. Talabalar individual yoki guruh shaklida muayyan muammo bo'yicha loyiha ishlab chiqadilar. Ular axborot izlaydi, ma'lumotlarni tahlil qiladi, yangi g'oyalarni ilgari suradi, raqamli vositalardan foydalanadi va natijani taqdim etadi. Ushbu jarayon mustaqillik, mas'uliyat, ijodiy faollik va hamkorlikni rivojlantiradi.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Muammoli ta'lim. O'qituvchi tayyor javobni bermasdan, talaba oldiga muammoli savol yoki vaziyat qo'yadi. Talaba turli manbalar va raqamli vositalardan foydalanib yechim izlaydi. Bir nechta yechimning mavjudligi erkin va kreativ fikrlashga undaydi.

Hamkorlikda o'qitish. Onlayn guruhlar, videokonferensiyalar, umumiy elektron hujjatlar va ta'lim platformalari orqali talabalar birgalikda topshiriqlarni bajarishi mumkin. Turli fikrlarning almashinuvi yangi g'oyalarning paydo bo'lishiga xizmat qiladi.

Aralash ta'lim. An'anaviy mashg'ulotlarni raqamli resurslar bilan uyg'unlashtirish talabaning mustaqil ishlashini kuchaytiradi. Auditoriyadagi muhokama, onlayn materiallarni o'rganish va mustaqil loyiha ishlarini birlashtirish kreativ ta'lim muhitini shakllantiradi.

Sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish imkoniyatlari

Raqamli ta'limning yangi bosqichida sun'iy intellekt asosidagi vositalar ham ta'lim jarayoniga kirib kelmoqda. Bunday vositalar g'oya ishlab chiqish, matnni qayta ishlash, savollar tuzish, taqdimot uchun dastlabki mazmun yaratish, o'quv materiallarini turli formatlarga moslashtirish kabi vazifalarda yordamchi sifatida qo'llanishi mumkin. Biroq sun'iy intellektdan foydalanishda talabaning mustaqil fikrlashi, manbalarni tekshirishi va yakuniy qarorni o'zi qabul qilishi muhim.

Pedagog sun'iy intellektni tayyor javob beruvchi vosita sifatida emas, balki ijodiy faoliyatni rag'batlantiruvchi yordamchi vosita sifatida tashkil qilishi mumkin. Masalan, talabalarga bir muammo bo'yicha bir nechta g'oya ishlab chiqish, AI tomonidan taklif qilingan javoblarni tahlil qilish, xatolarini aniqlash va o'zlarining takomillashtirilgan variantlarini yaratish topshirilishi mumkin. Bu yondashuv texnologiyadan foydalanish bilan birga tanqidiy fikrlashni ham rivojlantiradi.

Kreativ kompetensiyani shakllantirish bosqichlari

1. Muammoni anglash va savol qo'yish — talaba mavjud vaziyatni tahlil qilib, muammoning mohiyatini aniqlaydi.
2. G'oyalar ishlab chiqish — bir muammo bo'yicha bir nechta ehtimoliy yechimlar taklif qilinadi.
3. Axborot izlash va tahlil qilish — raqamli manbalar o'rganilib, ishonchli ma'lumotlar saralanadi.
4. Yechimni yaratish — tanlangan g'oya asosida raqamli mahsulot, loyiha, taqdimot yoki boshqa ijodiy ish ishlab chiqiladi.
5. Taqdimot va himoya — yaratilgan mahsulot namoyish etilib, uning afzalliklari asoslanadi.
6. Refleksiya va takomillashtirish — talaba o'z ishini tahlil qiladi, kamchiliklarni aniqlaydi va yangi variantni ishlab chiqadi.

Raqamli kreativ topshiriqlarga misollar

- Muayyan mavzu bo'yicha interaktiv taqdimot yaratish;
- Muammoli vaziyat uchun kamida uchta yechim taklif qilish;
- Infografika yoki raqamli poster ishlab chiqish;
- Mavzu bo'yicha qisqa raqamli hikoya yoki video ssenariy yaratish;
- Guruh bilan onlayn loyiha ishlab chiqish va himoya qilish;
- Sun'iy intellekt vositasi taklif qilgan javobni tanqidiy tahlil qilish va takomillashtirish;
- Bir xil mavzuni matn, jadval, diagramma va multimedia shakllarida ifodalash.

Kreativlikni baholash mezonlari

Raqamli ta'limda baholash faqat yakuniy natijaga emas, balki ijodiy jarayonga ham qaratilishi lozim. Kreativ ishlarni baholashda g'oyaning yangiligi, muammoni tushunish darajasi, yechimning maqsadga muvofiqligi, raqamli vositalardan foydalanish sifati, mustaqillik, dalillash, taqdimot va refleksiya kabi mezonlardan foydalanish mumkin.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Bunday baholash talabaning xatodan qo'rqmasdan yangi g'oyalarni sinab ko'rishiga imkon beradi. Ayniqsa, loyiha va muammoli topshiriqlarda jarayonni bosqichma-bosqich baholash talabaning rivojlanishini aniqroq ko'rsatadi.

Raqamli ta'limda kreativlikni rivojlantirish muammolari

Raqamli vositalardan foydalanishda texnik imkoniyatlarning yetarli emasligi, raqamli savodxonlik darajasining turlicha bo'lishi, ortiqcha axborot, tayyor kontentga haddan tashqari tayanish va texnologiyaning pedagogik maqsaddan ustun qo'yilishi kabi muammolar uchrashi mumkin. Ushbu muammolarni hal etishda pedagogik maqsadni birinchi o'ringa qo'yish, raqamli vositalarni vazifaga mos tanlash, axborot savodxonligini rivojlantirish va mustaqil ijodiy faoliyatni rag'batlantirish muhim.

Shuningdek, o'qituvchi talabalarga raqamli manbalardan mas'uliyatli foydalanish, axborotning ishonchliligini tekshirish va yaratilgan materialga tanqidiy yondashish ko'nikmalarini shakllantirishi zarur.

Pedagogning raqamli-kreativ kompetensiyasi

Raqamli ta'lim muhitida o'qituvchining roli ham o'zgaradi. U faqat bilim beruvchi emas, balki ta'lim jarayonini tashkil etuvchi, yo'naltiruvchi, maslahat beruvchi va talabaning ijodiy faoliyatini qo'llab-quvvatlovchi pedagog sifatida namoyon bo'ladi. Zamonaviy pedagogdan raqamli savodxonlik bilan bir qatorda kreativ, kommunikativ, metodik va innovatsion kompetensiyalar talab etiladi.

O'qituvchi raqamli vositalarni tanlashda ularning mashhurligiga emas, ta'lim maqsadiga mosligiga e'tibor berishi kerak. Texnologiya ta'lim mazmunini boyitishi, talabaning faolligini oshirishi va mustaqil ijodiy faoliyatini qo'llab-quvvatlashi lozim.

Raqamli kreativ muhitni tashkil etish shartlari

- erkin fikrlash va o'z g'oyalarini ifodalash imkoniyatini yaratish;
- muntazam ravishda muammoli va ijodiy topshiriqlardan foydalanish;
- raqamli vositalarni pedagogik maqsadga muvofiq tanlash;
- individual va guruhiy loyihalarni tashkil etish;
- talabalarning tashabbuslarini rag'batlantirish;
- xatolardan qo'rqmaydigan, qo'llab-quvvatlovchi muhit yaratish;
- ijodiy jarayon va yakuniy natijani birgalikda baholash;
- raqamli va axborot savodxonligini muntazam rivojlantirish.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, raqamli ta'lim sharoitida kreativlikni rivojlantirish zamonaviy ta'limning muhim vazifalaridan biridir. Raqamli texnologiyalar axborotni izlash va qayta ishlash, yangi mahsulotlar yaratish, hamkorlik qilish hamda o'z g'oyalarini namoyish etish uchun keng imkoniyat yaratadi. Biroq texnologiyaning mavjudligi o'z-o'zidan kreativlikni shakllantirmaydi. Natija, avvalo, pedagogik maqsad, metod va ta'lim muhitining to'g'ri tashkil etilishiga bog'liq.

Kreativlikni samarali rivojlantirish uchun shaxsga yo'naltirilgan, kompetensiyaviy, loyiha asosida, muammoli, hamkorlikka asoslangan va aralash ta'lim yondashuvlarini uyg'unlashtirish maqsadga muvofiq. Sun'iy intellekt va boshqa zamonaviy raqamli vositalar esa ushbu jarayonda yordamchi texnologiya sifatida qo'llanib, talabaning mustaqil fikrlashi va ijodiy izlanishini kuchaytirishi mumkin.

Demak, raqamli texnologiyalarni kreativ pedagogik yondashuvlar bilan uyg'unlashtirish natijasida talabalarning mustaqil fikrlashi, ijodkorligi, tanqidiy fikrlashi, muammolarni hal qilish va amaliy kompetensiyalarini rivojlantirish mumkin. Bu esa ta'limning sifat va samaradorligini oshirish, zamonaviy mehnat bozori talablariga mos kompetent mutaxassislarni tayyorlashga xizmat qiladi.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar
1. O'zbekiston Respublikasi. "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun. – Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ta'lim va raqamli texnologiyalarni rivojlantirishga oid farmon va qarorlari.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasini tasdiqlash to'g'risidagi Farmoni.
4. UNESCO. Digital Learning and Transformation of Education. – UNESCO, 2023.
5. OECD. The Future of Education and Skills: Education 2030. – OECD Publishing.
6. Mishra P., Koehler M. J. Technological Pedagogical Content Knowledge: A Framework for Teacher Knowledge. – Teachers College Record.
7. Robinson K. Out of Our Minds: Learning to be Creative. – Wiley, 2011.
8. Komilova, Z. K. (2025). The role of digital technologies in modern education. Information Horizons: American Journal of Library and Information Science Innovation, 3(1), 62–66.
9. Komilova, Z. K., & Abdullayeva, F. S. (2025). Digital learning environment in educational institutions: Creation models and their possibilities. Emergent: Journal of Educational Discoveries and Lifelong Learning.
10. Tojiboev, I. T., & Komilova, Z. X. (2023). The role of information technologies in teaching technical sciences in professional educational institutions. Scientific and Practical Journal "Technique", 1(10).

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.